

ДАНИЛЕВСКИЙ А.А. ГОСУДАРСТВО КАК СУБЪЕКТ МАТЕРИАЛЬНОГО, ОРГАНИЗАЦИОННОГО ИЛИ ИНОГО СОДЕЙСТВИЯ СОЗДАНИЮ ИЛИ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ТЕРРОРИСТИЧЕСКОЙ ГРУППЫ ИЛИ ТЕРРОРИСТИЧЕСКОЙ ОРГАНИЗАЦИИ

Рассматривается государство как субъект материального, организационного или иного содействия созданию или деятельности террористической группы или террористической организации. Анализируется юридическая природа ответственности, которую несет государство за совершение таких действий.

DANILEVSKY A.A. A STATE AS A SUBJECT OF MATERIAL, ORGANIZATIONAL, OR OTHER ASSISTANCE TO CREATION OR ACTIVITIES OF A TERRORIST GROUP OR A TERRORIST ORGANIZATION

A state as the subject of material, organizational or other ways of assistance to creation or activities of a terrorist group or a terrorist organization is considered. The legal nature of the responsibility which the state takes for such actions is analyzed.

**О.В. ДАЩЕНКО***Запорізький інститут державного та муніципального управління*

УДК 343.265:347.641

**ЮРИДИЧНИЙ АНАЛІЗ УМОВНО-ДОСТРОКОВОГО
ЗВІЛЬНЕННЯ ВІД ВІДБУВАННЯ ПОКАРАННЯ ЗА ЗЛОЧИНИ,
ВЧИНЕНІ НЕПОВНОЛІТНІМИ¹**

Розглянуті особливості правозастосовної діяльності щодо умовно-дostroкового звільнення неповнолітніх від відбування покарання.

Правильне й точне визначення головних понять та інститутів у юридичних науках, в т.ч. кримінальному праві, має особливо велике значення. Погоджуючись із цим твердженням, вважаємо, що безпосередньому зверненню до характеристики юридичного змісту умовно-дostroкового звільнення від відбування покарання неповнолітніх за КК України повинні передувати визначення суттєвих ознак, які характеризують умовно-дostroкове звільнення від відбування покарання як кримінально-правовий захід. Це міркування зумовлюється тією обставиною, що предметом даного дослідження виступає лише окремий, спеціальний вид умовно-дostroкового звільнення від відбування покарання, який розповсюджується на певну групу (клас, категорію) засуджених.

У роботах таких авторів як В.М. Бурдіні, Л. Кузнецова, А.А. Горшенін, А.Ю. Кизилова, Ю.В., а у навчальній літературі та науково-практичних коментарях до КК України Ю.В. Бауліним, О.О. Дуровим, В.О. Навроцьким, А.О. Пінаєвим, С.С. Яценко розглядаються питання умовно-дostroкового звільнення від відбування покарання неповнолітніх.

Між тим, як, погляд на умовно-дostroкове звільнення як на процес і результат, дозволяє дещо в іншому, аніж традиційний, ракурсі, побачити ті юридично значущі елементи, з яких утворюється цей вид звільнення від відбу-

вання покарання. Процес умовно-дostroкового звільнення від відбування покарання, передбаченого ст.107 КК, на нашу думку, містить розвиток правовідносин через послідовну зміну наступних етапів: 1) етап відбування засудженим певної частини покарання, призначеного за вчинений у неповнолітньому віці злочин, під час якої він власною поведінкою повинен довести своє виправлення; 2) етап розгляду державними органами питання про умовно-дostroкове звільнення від покарання і ухвалення рішення про звільнення особи від відбування тієї частини покарання, яка лишилася; 3) етап перевірки достовірності висновків про позитивний результат (виправлення засудженого), досягнутий під час виконання покарання шляхом зобов'язання звільненої особи не вчинити нового злочину протягом часу, який дорівнює тривалості не відбутої частини покарання. Утримання засудженого від нового злочину забезпечується загрозою застосування тієї частини покарання, що лишилася не відбутою шляхом приєднання її повністю або частково до покарання, призначеного за новий злочин. Слід зазначити, що на цьому етапі дослідники проблем умовно-дostroкового звільнення, як правило, зупиняються. Але, на нашу думку, в цьому процесі необхідно підкреслити існування ще однієї, завершальної стадії, якою є набрання звільненням від відбування покарання остаточного характеру. Ця стадія реалізується лише в той день, коли повинен був закінчитися термін відбування покарання, призначеного обвинувальним вирокком суду, за умови, що дostroково звільнений протягом цього часу

¹ Первинна рекомендація з напрямку досліджень: докт. юрид. наук Трубников В.М. (ХНУВС).

не вчинив нового злочину. Лише в цей момент щодо засудженої особи насправді остаточно погашається (зникає, анулюється) можливість остаточного та повного виконання покарання як форми реалізації її кримінальної відповідальності, і вона справді, реально стає звільненою від відбування покарання. Згадаємо, до речі, що в деяких нормативно-правових актах минулих періодів сприятливе закінчення контрольного проміжку часу при умовно-дostroковому звільненні прямо прирівнювалося до відбування покарання. Як зазначалося, тлумачення його як відбуття покарання можна побачити й у деяких науковців. Наприклад, Д.П. Водяников пише: "Тільки по закінченню певного строку, рівного не відбутій частині покарання, якщо умовно-дostroково звільнений протягом зазначеного терміну не порушить умов звільнення, передбачених законом, покарання вважається відбутим" [1]. Але, звичайно, в цьому випадку про повне відбуття покарання можна говорити лише умовно, як про певну юридичну фікцію, при якій неіснуюче (відбуття певної частини покарання) визнається існуючим (реально виконаним покаранням).

Як і будь-яка інша правозастосовна діяльність, умовно-дostroкове звільнення від відбування покарання, яке здійснюється стосовно конкретного засудженого, потребує дослідження та оцінки крізь призму вимог законодавства (кримінального, кримінально-процесуального і кримінально-виконавчого) певних юридично значущих обставин об'єктивного та суб'єктивного характеру. Лише у зв'язку з їх наявністю кримінально-правові відносини можуть трансформуватися, перетворюючись з правовідносин із приводу виконання покарання у правовідносини з приводу регулювання поведінки умовно-дostroково звільненого й звільнення його від покарання, а згодом і остаточно припинитися. Сукупність таких ознак заздалегідь визначена законом, є постійною та стабільною. Тому, розглядаючи динамічний аспект умовно-дostroкового звільнення від відбування покарання можна сказати, що це звільнення містить в собі певний юридичний склад – сукупність юридично значущих елементів, наявність яких визначає настання такої форми реалізації кримінального закону стосовно винного у вчиненні злочину, як дostroкове й умовне звільнення його від покарання без повного відбуття останнього. Слід зазначити, що аналіз регулятивних інститутів через призму юридичного складу нерідко використовується у кримінально-правових дослідженнях. Так, Т.Т. Дубинін на підставі аналізу підстав та умов звільнення від кримінальної відповідальності ввів до наукового обороту таке нове кримінально-правове поняття, як "склад звільнення від кримінальної відповідальності" [2]. Категорія "склад" широко використовується у спеціальній літературі у зв'язку із характеристикою дійового каяття [3, 4]. Юридичний склад умовно-дostroкового звільнення від відбування покарання, на нашу думку, включає упорядкований комплекс (сукупність) наступних юридично значущих елементів:

- суб'єкт умовно-дostroкового звільнення, тобто особа, що підлягає йому;
- передумова умовно-дostroкового звільнення як визначення того, від чого саме (яких видів покарань) засуджена особа може бути умовно-дostroково звільнена;
- підстава умовно-дostroкового звільнення як суттєві обставини, що виступають реальним, дійсним, справжнім приводом для здійснення цього виду звільнення від відбування покарання;
- умова умовно-дostroкового звільнення як певні ви-

моги до поведінки дostroково звільненої особи.

Будь-яка з таких обставин набуває значення у ракурсі, що висвітлюється, тобто може вважатися елементом юридичного складу умовно-дostroкового звільнення від відбування покарання лише у випадку, коли фактично існують й інші його елементи, тобто у сукупності з ними. Наприклад, до постпенітенціарної поведінки умовно-дostroково звільнених осіб законом висувається умова про не вчинення ним нового злочину протягом не відбутої частини покарання. Але, як вже зазначалося, вимога про не вчинення злочинів є, по суті, змістом одного з конституційних обов'язків громадян України. Ч.1 ст.68 Конституції України вимагає: "Кожен зобов'язаний неухильно додержуватися Конституції України та законів України, не посягати на права і свободи, честь і гідність інших людей" [5]. У ролі юридично значущої обставини як елементу складу звільнення від відбування покарання (умови цього звільнення) цей обов'язок виступає лише в тому випадку, коли були наявні інші елементи зі складу цього звільнення (була передумова та підстава для умовно-дostroкового звільнення, і воно було здійснене щодо відповідного суб'єкта). Лише в цьому випадку вчинення особою злочину окрім обов'язкового кримінального переслідування тягнучим для неї несприятливий наслідок у межах інституту умовно-дostroкового звільнення – скасування цього звільнення та повернення попередньо відкладеної частини покарання до реального виконання.

Оскільки умовно-дostroкове звільнення від відбування покарання наповнюється практичним змістом лише за наявності особи, до якої воно може бути застосоване, то огляд його складу вважаємо доцільним розпочинати саме із характеристики суб'єкта, що може бути звільнений. Суб'єктом умовно-дostroкового звільнення від відбування покарання за ст.107 КК є фізична, осудна особа, яка досягла передбаченого законом віку, з якого можлива кримінальна відповідальність, засуджена обвинувальним вироком за вчинення до досягнення вісімнадцяти років злочину та відбуває покарання за нього. Для спеціального виду умовно-дostroкового звільнення від відбування покарання, передбаченого ст.107 КК таким суб'єктом може бути будь-яка особа незалежно від її віку під час відбування покарання, тобто як неповнолітній, так і повнолітній засуджений. Це беззаперечно випливає з тексту цієї статті, в якій йдеться про звільнення від відбування покарання за злочин, вчинений у неповнолітньому віці, а не про умовно-дostroкове звільнення неповнолітнього (як зроблено у кримінальних законах деяких зарубіжних країн). На нашу думку, таке рішення законодавця, яке урівнює неповнолітніх та дорослих засуджених в праві на застосування спеціального виду дostroкового звільнення від покарання не є цілком виваженим як з точки зору юридичної форми, так і змісту розглядуваної норми.

ЛІТЕРАТУРА

1. Водяников Д.П. Дальнейшее развитие институтов досрочного, условно-досрочного освобождения и замены наказания более мягким в действующем уголовном законодательстве // Вопросы уголовного права. -М., 1966. -С. 137-166.
2. Дубинин Т.Т. Ответственность и освобождение от нее по советскому уголовному праву: Автореф. дисс... канд. юрид. наук: 12.00.08 /Ин-т гос. и права АН. -М., 1985. -18 с.

3. Никулин С.И. Деятельное раскаяние и его значение для органов внутренних дел в борьбе с преступностью: Учебное пособие. -М.: МВШМ МВД СССР, 1985. -64 с.

4. Житний О.О. Звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку з дійовим каттям: Монографія. -Х.:

Вид-во Нац. ун-ту внутр. справ, 2004. -152 с.

5. Конституція України // ВВР України. -1996. -№ 30. -Ст.141

Надійшла до редакції 21.09.2007

ДАЩЕНКО О.В. ЮРИДИЧЕСКИЙ АНАЛИЗ УСЛОВНО-ДОСРОЧНОГО ОСВОБОЖДЕНИЯ ОТ ОТБЫВАНИЯ НАКАЗАНИЯ ЗА ПРЕСТУПЛЕНИЯ, СОВЕРШЕННЫХ НЕСОВЕРШЕННОЛЕТНИМИ
Рассмотрены особенности правоприменительной деятельности в отношении условно-досрочного освобождения несовершеннолетних от отбывания наказания.

DASHCHENKO O.V. LEGAL THE ANALYSIS OF CONDITIONAL-PRESCHEDULE CLEARING OF SERVING PUNISHMENT FOR THE CRIMES, ACCOMPLISHED BY MINORS

Features of activity on application of the right are considered concerning conditional-preschedule clearing minors of serving punishment.



В.В. КОЛЕСНИКОВ

канд. юрид. наук

Харківський національний університет внутрішніх справ

УДК 343.9+343.7

ОСОБА ЗЛОЧИНЦЯ ТА МОТИВ ЯК ЕЛЕМЕНТ КРИМІНАЛІСТИЧНОЇ ХАРАКТЕРИСТИКИ ЗЛОЧИНІВ, ПОВ'ЯЗАНИХ З ПОЖЕЖАМИ

Аналізуються найбільш поширені точки зору стосовно особи злочинця, як елементу криміналістичної характеристики злочинів, пов'язаних з пожежами.

Загальновідомо, що криміналістична характеристика окремого виду злочину повинна містити вихідну інформацію про найбільш важливі фактичні дані, які характеризують злочинну подію, та має за мету орієнтувати слідчого під час висування версій та визначенні правильного напрямку розслідування. Найбільш важливими елементами криміналістичної характеристики злочинів, пов'язаних з пожежами, є особа злочинця та мотив вчинення злочину.

Метою даної статті є дослідження особи злочинця та мотивів вчинення злочинів, встановлення взаємозв'язків між цими та іншими елементами криміналістичної характеристики. Її новизна полягає в авторських висновках щодо кореляційності зв'язків між такими елементами криміналістичної характеристики злочинів, пов'язаних з пожежами, як особа злочинця, мотив вчинення злочину та особа потерпілого.

Питання, пов'язані з дослідженням особи злочинця та мотивів вчинення злочинів у справах про пожежі, досліджувались у роботах В.О. Коновалової [1], А.В. Мішина [2], М.П. Яблокова [3], В.Г. Манасенкова, Л.Є. Чистової [4] та інших науковців. Необхідно відзначити, що під час опису цього елемента криміналістичної характеристики більшість авторів виходить в основному з вікових, соціально-

демографічних, морально-психологічних і других подібних особливостей, що характеризують ту чи іншу особу [2, с.29-33; 3, с.653; с.4, с.378]. Проведене нами дослідження також дозволяє виявити деякі закономірності соціально-демографічного характеру, які наведені в таблицях 1 і 2.

Аналізуючи дані таблиць, можна дійти висновку, що понад 50 % осіб, які вчинили підпал, мали початкову чи середню освіту, що свідчить про їх низький загальноосвітній і культурний рівень. Говорячи про злочинні порушення правил пожежної безпеки, необхідно зазначити, що вони, як правило, вчиняються у виробничій сфері. Тому необхідно навести дані, що характеризують посадове становище: посадові особи і спеціалісти середньої ланки (майстер, інженер з техніки безпеки, головний інженер, заступник керівника об'єкта й інші). Тобто особи, на яких нормами, що регламентують пожежну безпеку (наказ керівника об'єкта, посадова інструкція тощо), покладено відповідальність за протипожежний стан об'єкта - 30,4 %. Близько 2/3 становлять особи, зайняті у виробництві безпосередньо, тобто виконуючі зварювальні та інші роботи, пов'язані із застосуванням відкритого джерела вогню чи з використанням вогненебезпечних речовин і матеріалів.